

УДК 378.026.016

Використання методики ресурсно-орієнтованого навчання при викладанні дисциплін гуманітарного циклу: теоретичний аспект

Олена Солошенко,

кандидат історичних наук, доцент,

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Гталий розвиток українського суспільства початку ХХІ ст. не обмежується лише політичними та соціально-економічними факторами, а охоплює всі сфери сучасного життя. Модернізація сучасного освітнього простору на шляху реформування системи освіти, її вдосконалення та підвищення якості і конкурентоспроможності випускників на ринку праці, обумовлена європейським вектором входження України до освітнього простору, процесами глобалізації та потребами у формуванні позитивних сприятливих умов для розвитку і зміцнення інтелектуального потенціалу суспільства.

Розвиток комунікаційних технологій в сучасному суспільстві відкриває нові можливості суспільного прогресу, що знаходить своє віддзеркалення, зокрема, у сфері освіти. В останні роки серед нових методів організації освітнього процесу у вишах найбільш пріоритетним є ресурсно-орієнтоване навчання.

В статті зроблена спроба на основі вже існуючого досвіду використання ресурсно-орієнтованого навчання у вишах з'ясувати можливість запровадження та особливості використання елементів даної методики при викладанні дисциплін гуманітарного циклу в сучасних технічних ЗВО.

Важливо зазначити, що науковці неодноразово зверталися до особливостей ви-

кладання, зміни ролі та призначення гуманітарних курсів у сучасному освітньому процесі, до аналізу нових інноваційних методик у закладах вищої освіти та до інших нагальних питань щодо вдосконалення парадигми української освіти ХХІ ст. [1]. Між тим, проблема запровадження та використання ресурсно-орієнтованого навчання не знаходила всебічного та послідовного вивчення.

Саме ресурсно-орієнтоване навчання, як сучасна та перспективна методика, її теоретичні підґрунтя, вивчення досвіду її запровадження в українських вишах, особливості використання в межах різних навчальних дисциплін в останні роки неодноразово привертала увагу педагогів — науковців. Так, з застосуванням напрацьованого досвіду створено змістовний методичний портал з широкого кола питань ресурсно-орієнтоване навчання, в якому представлений контент щодо електронних та відеоресурсів, методичних порад, наукових розробок тощо [10].

Грунтовні дослідження різноманітних форм використання ресурсно-орієнтованого навчання представлено в наукових доробках доктора педагогічних наук Кононець Н.В. [4,5].

Актуальність та нагальність використання даної методики підтверджується вивченням досвіду її використання, який

неодноразово обговорювався на науково-практичних конференціях [6 — 8]. За результатами роботи наукових форумів видано збірки доповідей, тематика яких охоплювала широке коло питань в межах відповідної проблематики. Проте, в більшості досліджень аналізується впровадження ресурсно-орієнтованого навчання при викладанні не гуманітарних дисциплін (медицина, фармакологія, мовознавчі, комп'ютерні та точні науки, менеджмент тощо). Досвід використання РОН при вивченні правових, мовознавчих та інших курсів гуманітарних дисциплін викладено епізодично.

Важливість використання сучасних методик при підготовці фахівців пов'язана з тим, що освіта визнана однією з провідних галузей розвитку українського суспільства початку ХХІ ст. В Законі України «Про освіту» зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору. Освіта є державним пріоритетом, що забезпечує інноваційний, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства [3].

Саме тому, до освіти висуваються нові вимоги, які відбивають актуальні тенденції та задовольняють потреби сьогодення. На сучасному етапі створення міцної бази теоретичних знань, в тому числі і гуманітарних, майбутніх фахівців, формування їх компетентностей — одне із провідних завдань освітнього процесу.

На особливу увагу заслуговує проблема модернізації вищої освіти, забе-

зпечення науково обґрунтованих змін у стратегіях і структурі освітньої галузі в цілому, пошук нового змісту, методів, форм навчання і технологій реалізації цих змін при підготовці майбутніх фахівців. Система освіти в контексті інформатизації за останні роки зазнає істотних змін у зв'язку з розвитком і практичним використанням нових інформаційно-комунікаційних технологій: практика електронного та ресурсно-орієнтованого навчання [10].

Інформатизація суспільства — це перспективний шлях до економічного, соціального та освітнього розвитку держави. Інформатизація освіти спрямовується на формування та розвиток інтелектуального потенціалу нації, удосконалення форм і змісту навчального процесу, впровадження комп'ютерних методів навчання та комп'ютерного тестування, що надає можливість вирішувати проблеми освіти на вищому рівні з урахуванням світових вимог [6, с.36].

Гаме тому методика організації освітнього процесу в сучасних ЗВО постійно вдосконалюється у відповідності до вимог часу. Зміни парадигми освіти на шляху використання сучасних інформаційних технологій, активного залучення студентів до освітнього процесу, набуття ними знань шляхом самоосвіти, пов'язані із поширенням методики ресурсно-орієнтованого навчання.

Ресурсно-орієнтоване навчання (РОН) — це комплекс форм, методів та засобів навчання, націлених на цілісний підхід до організації навчального процесу, який зорієнтований не тільки на засвоєння знань і набуття навичок, але і на тренінг здібностей самостійного й активного перетворення інформаційного середовища шляхом пошуку і практичного застосування інформаційних ресурсів [5, с. 76].

Методика РОН є максимально результативною в межах організації самостійної роботи студентів. У відповідності до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» серед провідних форм та видів навчальних занять провідне місце займає самостійна робота студентів [2]. Відомо, що на су-

часному етапі організація самостійної роботи студентів вимагає інноваційних підходів, теоретичним підґрунтям яких має бути особисто орієнтована освіта, яка вимагає від студентів високої самоорганізації, володіння способами і методами здобуття знань.

В процесі викладання навчального матеріалу засвоюється 15 % інформації, що сприймається на слух. Одночасне використання аудіо- і відеоінформації підвищує засвоєння до 40 — 50 %. Якщо навчальний матеріал опрацьовується власноручно, самостійно (індивідуально) виконується завдання від його постановки до аналізу отриманих результатів, то засвоюється не менше 90 % інформації. Саме тому вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навиків самостійної творчої роботи [6, с.41].

Існують різні види самостійної роботи з гуманітарних дисциплін — опрацювання лекційних матеріалів, підготовка до семінарів, заліків, іспитів, виконання рефератів, теоретичних та дослідницьких завдань, доповідей, проектів тощо. Самостійна робота сприяє поглибленню і розширенню знань; формуванню інтересу до пізнавальної діяльності; оволодінню прийомами процесу пізнання; розвитку пізнавальних здібностей тощо. Адаптація технології ресурсно-орієнтованого навчання до студентів має відбуватися шляхом пошуку ефективного методу їх стимулювання до активної діяльності, самостійної роботи [8, с.143].

У контексті ресурсно-орієнтованого навчання викладач, визначаючи студентам тему для самостійного опрацювання, одночасно орієнтує на використання інформаційних ресурсів, на паперових (підручники, посібники, наукові журнали, збірники) та електронних носіях.

Використання методики РОН при вивченні навчальних дисциплін гуманітарного циклу відкриває широкі можливості щодо ознайомлення студентів із сучасни-

ми та новітніми матеріалами історичних, політологічних, культурологічних та інших напрямків гуманітарних досліджень, вивчення актуальних теоретичних матеріалів, використання методик наукових досліджень «заочної» участі у наукових дискусіях тощо.

Основою запровадження елементів ресурсно-орієнтованого навчання при вивченні дисциплін гуманітарного циклу в сучасному технічному університеті повинні стати його інформаційні ресурси: бібліотека, електронні навчальні ресурси, сайти кафедр та інформаційні ресурси Інтернету. Слід зауважити, що при використанні РОН роль викладача-консультанта зростає. Він повинен навчити студента вчитися і будувати знання, оскільки відповідальність за своє навчання перекладається на студента. Викладач виступає у ролі консультанта та «контролера» рівня та якості самостійно набутих знань. Проте, студент отримує великі можливості щодо проявів творчого відношення до процесу набуття знань, прояву своєї індивідуальності, нестандартності, духовному та інтелектуальному розвитку.

 собливе значення набувають електронні підручники. Електронний навчальний ресурс (різновид електронного освітнього ресурсу) — навчальні матеріали в електронній формі, які призначені для вивчення певної дисципліни. До них відносяться: електронні підручники й посібники, електронні навчально-методичні комплекси тощо. Електронний посібник полегшує процес опрацювання теоретичного матеріалу і виконання практичних завдань, зокрема при організації самостійної роботи студентів. Так, він може доповнювати традиційний підручник завдяки поданню навчального матеріалу в іншому вигляді — за допомогою акцентів на ключових поняттях, тез та опорних схем, унаслідок застосування інтерактивних завдань, великої кількості мультимедійного ілюстративного матеріалу тощо [8, с. 324-325].

Зауважимо, що електронні підручники, а також навчально-методичні ма-

теріали є важливим ресурсом та джерелом інформації в межах використання РОН. Мережа Інтернет створила великі можливості для самостійного вивчення гуманітарних дисциплін. Варто зупинити увагу на Інтернет-ресурсах, які можна рекомендувати студентам при вивченні, наприклад, історії України. Успішне використання веб-сайтов вимагає користувачів, по-перше, знання загальної структури і механізмів роботи всевітньої інформаційної мережі, по-друге, вдалого складання запитів до пошукових систем і баз даних, по-третє, навичок критичної оцінки ресурсів історичної тематики. Інтернет-ресурси української історії поділяються на офіційні та неофіційні. Історичну тематику від імені держави подають офіційні веб-сайти (Інтернет-ресурси органів державної влади в Україні; державних академічних науково-дослідних установ; закладів вищої освіти МОН). Електронні версії окремих архівних документів з історії України містить веб-портал Державного комітету архівів України (Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/>). Текстові, аудіовізуальні матеріали, електронні проекти, переважно з історії української державності ХХ ст., можна знайти у розділах порталу Українського інституту національної пам'яті (УІНП) (Режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/>). Історіографічні матеріали, джерела вітчизняної історії різних хронологічних періодів та проблематики містяться на сайті Інституту історії України НАН України (Режим доступу: <http://history.org.ua/uk>). Зокрема, на сайті розміщено 7 томів «Енциклопедії історії України» у PDF формат.

Неофіційні українські веб-сайти історичного спрямування не представляють державні інституції і поділяються на дві підгрупи: веб-ресурси загальної історичної проблематики та тематичні історичні веб-сайти. Створено сайт про історію України ЛІКБЕЗ, мета якого — стати надійним джерелом для отримання компетентної історичної інформації, щоб сформуванню свою позицію і мати

можливість її обґрунтувати (режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/short/2014/09/9/144583/>). Інтернет-ресурси загальної історичної проблематики — це окремі сайти, у тому числі персональні, електронна енциклопедія «Вікіпедія», он-лайн-бібліотеки тощо [9, с. 107].

В мережі Інтернет студенти можуть ознайомитися із матеріалами електронних конференцій, віртуальних семінарів і форумів, періодичними науковими електронними виданнями, персональними Веб-сторінками провідних учених і Веб-сайтами наукових центрів. Це дозволить студентам прийняти віртуальну участь у наукових форумах, сформувати власну точку зору по актуальним питанням історії. Зауважимо, що перш ніж залучати студента до самостійної роботи з елементами РОН, варто провести не тільки консультації, а і аудиторні заняття у інтерактивних формах. Такими, наприклад, можуть стати добре відомі лекції-презентації, які забезпечують наочність лекційного матеріалу. Цей метод дозволяє супроводжувати навчальний процес структурно-логічними схемами, слайдами на кожному етапі лекції, використовувати короткі відеофільми за темою лекції, що забезпечує наочне, більш глибоке сприйняття матеріалу по темі лекції, сприяє його кращому засвоєнню. Доцільно звернутися і до упереджуваних інтерактивних лекцій — напередодні студенти знайомляться з матеріалами лекції, що дає їм змогу під час лекції краще орієнтуватись в матеріалі та взаємодіяти з викладачем. Перевагами такої лекції є можливість опрацювання великого масиву інформації, налагодження оперативного зворотного зв'язку зі студентами, активізація їх мислення. Така лекція дозволяє поєднати керуючу роль викладача з високою активністю студентів та сприяє більш глибокому та систематизованому отриманню знань за темою.

Залучення студентів у процес читання лекції зробить лекцію більш цікавою, живою, сприяє об'єднанню студента та

викладача. Такі лекції добре зарекомендували себе у групах з невеликою кількістю студентів [8, с.171-172].

Перевірити результати самоосвіти студентів з використанням РОН доцільно на практичних заняттях у дискусійній формі, наприклад дебатів, — це обговорення, побудоване на основі заздалегідь підготовлених і зафіксованих виступів представників двох протилежних за позицією груп. Завдання учасників — висунути свої аргументи «за» і «проти» і в такий спосіб переконати решту учасників. Інший вид дискусії — круглий стіл — відбувається бесіда невеликої групи (не більше 5 чоловік), які на рівних обговорюють визначене питання, спілкуються як один з одним, так і з рештою студентів, що складають аудиторію круглого столу. Наприклад: «Чи актуально є громадянська непокора в сучасному суспільстві?» [7, с. 199].

Зауважимо, що гуманітарні дисципліни мають великий інформативний потенціал при використанні ресурсно-орієнтованого навчання для результативної організації самостійної роботи студентів. Методичні рекомендації, консультації та допомога викладачів забезпечать якісну самоосвіту студентів.

Таким чином, використання методики ресурсно-орієнтованого навчання у закладах вищої освіти, зокрема при вивченні навчальних дисциплін гуманітарного циклу, сприяє формуванню та закріпленню у студентів навичок пошуку, збору, аналізу та інтерпретації інформації для досягнення навчальної мети. Таке навчання передбачає не просто отримання знань, а творче ставлення до них, сприяє формуванню і вихованню освіченого, творчого, компетентного та професійно-здібного фахівця.

Література

1. *Бистрова Ю. В.* Інноваційні методи навчання у вищій школі України // *Право та інноваційне суспільство.* —

2015. — № 1 (4); *Грицак Я.* Як викладати історію України після 1991 року // *Укр. іст. дидактика. Міжнар. діалог (фахівці різних країн про сучасний український підручник з історії)* : зб. наук. ст. — К. : Генеза, 2000.; *Ігнатюк О.А.* Потенціал дисциплін соціально-гуманітарного циклу у випереджальній фаховій підготовці студентів в умовах технічного університету [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2011_15/files/P1511_53.pdf.; *Оптимізація циклу соціально-гуманітарних дисциплін у вищій освіті України в контексті євроінтеграції* : монографія / *Б.А. Воронкова, М.А. Дебич, Н.М. Дем'яненко, Н.О. Дівінська та ін.* ; за заг. ред. *Г.В. Онкович.* — К., 2014. — 326 с.

2. *Закон України «Про вищу освіту»* від 1 липня 2014 року № 1556-VII [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/law/2235/list/1/>.

3. *Закон України «Про освіту»* // *Відомості Верховної Ради.* — 2017. — № 38-39, ст. 380.

4. *Кононець Н. В.* Веб-сайт як інформаційний ресурс навчального закладу — крок до якісної освіти // *Комп'ютер у школі та сім'ї.* — 2016. — № 1(129). — С. 21–26.; *Кононець Н. В.* Реалізація принципу науковості у процесі створення електронного підручника як засобу ресурсно-орієнтованого навчання // *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка.* — Луганськ, 2013. — № 5 (264). — С. 28–35.; *Кононець Н. В.* Візуальне читання як ефективний метод ресурсно-орієнтованого навчання студентів у вищій школі // *Імідж сучасного педагога.* — 2017. -№1/1(172). — С. 23–26.

5. *Кононець Н. В.* Педагогічні інновації вищої школи: ресурсно-орієнтоване навчання // *Педагогічні науки* : зб. наук. праць. — Полтава, 2012. — Вип. 54. — С. 76–80.

6. *Матеріали* Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції «Ресурсно-орієнтоване навчання у вищій школі: проблеми, досвід, перспективи» / *Н. В. Кононець,*

В. О. Балюк. — Полтава : АКУП ПДАА, 2016. — 365 с.

7. *Матеріали* Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції «Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка» / укл. Н. В. Кононець, В. О. Балюк. — Полтава : АКУП ПДАА, 2017. — 310 с.

8. *Матеріали II* Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конференції «Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D»: доступність, діалог, динаміка» / укл. Н. В. Кононець,

В. О. Балюк. — Полтава : КУЕП ПДАА, 2018. — 418 с.

9. *Мина Ж. В., Пелещишин А. М.* Інтернет-ресурси історії України в глобальній комп'ютерній мережі: інформаційне наповнення // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Держава та армія. — 2014. — № 809. — С. 104-109.

10. *Ресурсно-орієнтоване* навчання. Методичний портал. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://rb13.webnode.com.ua/>.

17.04.2018